

Beszédem

Miskolcon a Lévay József Református Gimnáziumban tartott 2022. októberi emléktábla koszorúzáskor

Tisztelt Sipos Tamás Norbert igazgató Úr, kedves megjelent vendégeink, és kedves tanuló ifjúság!

A mostani mondani valóm némileg rendhagyó lesz, mert az Eszperantó kulturális mozgalom kettős évfordulót mondhat magáénak. Az első, az eszperantó nyelvkönyv első megjelenési éve 1887-ben, éppen 135 éve, másik a Magyarországi Eszperantó Szövetség jogelődjének megalakulása 120 évvel ezelőtt, 1902-ben.

Hazánkban, **Barabás Ábel** (1877-1915) doktori vizsgát tett magyar irodalomtörténész, Kolozsvárott unitárius gimnáziumi tanár által elsőként kiadott magyarországi eszperantó nyelvkönyvének a kiadásával folytatódott a nyelvkönyv sikere **1898-ban**, dr. Bálint Gábor egyetemi tanár előszójával. Ilyen volt a könyv eredetileg, ahogyan azt most mutatom. Barabás Ábel könyvét a nagyváradi Eszperantó Szövetség 2010-ben adta ki az eredeti könyv megjelenése szerint (az első 1898. évi kolozsvári kiadás után) amikor a nagyváradi eszperantó mozgalom elérte a 100. évfordulóját. Így ír Barabás Ábelről a Wikipédia: „E nyelvkönyvvel belépett azon úttörő eszperantisták sorába, akik a humanizmus talaján állva egy egységes mesterséges nyelvet kínáltak az emberiség számára. A magyar eszperantó mozgalom három nagy úttörője, Szentkatolnai Bálint Gábor és Barabás Ábel kolozsváriak és Lengyel Pál (nyomdász) szekszárdi lakos szinte egy időben (1897) jelentek meg a nemzetközi eszperantó mozgalomban, egy évtizeddel Zamenhof első eszperantó nyelvkönyvének megjelenése (1887) után.”

Lényegében, a magyarországi eszperantó oktatás terjedése vonta maga után a nyelvtanulók és nyelvgyakorlók által megalakult sok kis és nagy létszámú csoport összefogására, irányítására szolgáló hivatalosan elismert szervezet megalapítását. **Ez a szervezet éppen 120 éve, 1902-ben alakult meg Magyar Eszperantisták Egylete néven.** Napjainkban Magyarországi Eszperantó Szövetség néven működik. Székháza Budapesten, a Thököly út 60.sz. alatt található. „Az eszperantó magyarországi története évszámokban” megtalálható az interneten: (<http://www.xn--eszperant-szvetsg-qtb6pnc.hu/egyeb/histori.htm>), de én, a Magyarországi Eszperantó Szövetség működéséről összefoglalót azért tudok adni az én tudásom szerint, mivel a Szövetség munkájával a miskolci eszperantó csoportok munkája, és a Miskolcra elszármazott Dr. Kalocsay Kálmán tevékenysége is szorosan összefüggött. Erről a tevékenységről írt magyarul Pál István (később ezt az összeállítást folytatta eszperantó nyelven, és magyarul is a férjem Pásztor László): Szilánkok a miskolci eszperantó mozgalom történetéből c. kiadványban, melynek története 2013-ig a 100 éves évfordulóig terjed. Nem szól a kiadvány arról, melyik évben melyik magyar írónk műve jelent meg fordításban, de jelzem, hogy a MESZ gondozásában vagy tudtával jelentek meg eszperantó-magyar és magyar-eszperantó szótárak, Arany János, Petőfi, Ady, Kosztolányi, Babits, József Attila, és sok külföldi költőtől is választott versek, sőt Gárdonyi, Móricz, Madách, és más írók művei Dr. Kalocsay Kálmán, Dr. Árokszállassy Zoltán, dr. Fehér Miklós, Pál István, Pásztor László és sok más fordítótól. Őket azért említem, mert Miskolcra kötődtek. Ám, az országban sok kiválóság végzett fordításokat. Őket nem sorolom fel, mert ez a húsz perc kevés lenne, hogy mindenkiről szóljak. Inkább, a MESZ tevékenységéről szólok, hogy ez a hallgatóság megismerhessen bizonyos adatokat. Előre bocsátom, hogy összeállításom jól fogja mutatni,

hogy a magas politika béke-idejében gyorsan követik egymást a kulturális események, míg a despota államvezetők, vagy a forradalmak, háborúk idejében ez a kulturális mozgalom hogyan csökkent le szinte a minimum szintig, majd az enyhüléskor hogyan kapott új erőre. Ám, ha a VH-k utáni egyéb magyar állapotokat szemléljük, ez az állapot cseppet sem különlegesség. Életszerű. **1905-ben**, az első eszperantó világtalálkozón sok magyar eszperantista is részt vett és elfogadta Dr. Zamenhof művét, **Fundamento de Esperanto (Az Eszperantó fundamentuma)** címmel, mely művet magyarra fordította Lengyel Pál után, a mai magyar szóhasználatnak megfelelően Horváth József szótárkészítő győri tanár eszperantista. Ez a könyv 2006-ban jelent meg 2006-ban. Szintén **1905-ben** alakult meg az **Universala Esperanto-Asocio = UEA (Eszperantó Világszövetség)**, melyhez tagként 1962-ben csatlakoztunk mi magyarok.

Ennek a magyar Egyletnek az első elnökét 1911-ben választották meg. Neve: **Giesswein Sándor volt**, pápai prelátus (ezzel a címmel kitüntetett római katolikus pap,) és országgyűlési képviselő volt, aki e tisztségét 1923-ig, a haláláig töltötte be. Egy nehéz periódusban, az I. VH, a Tanácsköztársaság, majd az azt követő Trianoni döntés idején. Ő nyitotta meg Miskolcon a Dr. Győry Nagy Lajos és Dr. Kalocsay Kálmán által vezetett első eszperantó nyelvtanfolyamot:1913-ban.

Az I. VH nagyon visszavetette a tananyag elsajátítása után létrejött klubcsoportok szervezeti életet, ezért az I. VH befejezése után tömegével indítottak nyelvtanfolyamokat, melyek következménye lett például Miskolcon is a munkás eszperantisták létszámának a nagyarányú megnövekedése, és új csoportok alakulása, mert az eszperantót a munkásság latinjának tekintették.**1921-ben jelent meg** Dr.Kalocsay Kálmánnak a négy magyar nyelvű orvosi szakkönyve után **a verseskötete Balkányi Pál kiadásában Mondo kaj Koro/Világ és Szív címmel**, mely után **1928-ban a Munkás Nóták** könyvébe sok munkás dalt szintén ő fordított eszperantóra, melyek között volt a **Proletar** és a **Laborista marsejlezo** c. dal is. Az országos csoportok, illetve a MESZ irodalmi igényének megfelelően,**1922-ben** jelent meg Budapesten a **Literatura Mondo** (Irodalmi Világ) c. folyóirat, melynek a szerkesztői között két miskolci híres költőnk is ott volt. Baghy Gyula színész, és Dr. Kalocsay Kálmán orvos, akinek a csiszolt elegáns stílusa vált a lap jellemzőjévé. Annyira jól működött, hogy kiadóként is megállta a helyét. Nyolc év alatt 80 tudományos, és szépirodalmi könyvet adott ki. A könyveket Kalocsay Kálmán lektorálta. a verseiben megszólaltatott minden emberi érzést: mat, bizakodást, reménytelenséget, szerelmet, és filozófiai gondolatokat, s mindezeket a legfinomabb árnyalattal elevenítette meg, kihasználva az eszperantó nyelv hajlékonyságát, gazdag kifejező képességét. Verselése mellett jelentős volt nyelv-oktatói tevékenysége is.**1922-ben** rendezték meg nagy érdeklődés mellett a **IV. magyarországi kongresszust Miskolcon** (1912: BP,1913:Arad, 1914:Szeged után), **1923-ban az V-et Pécsen, a VI-at 1924-ben Szombathelyen. 1927-től 1932-ig nem volt veszélytelen** az eszperantóval foglalkozni, mert megszervezte a Magyarországi Eszperantista Munkások Egyesülete, a mecénásnak keresett Szociáldemokrata Párt keretén belül működött. A rendőrség igyekezett felszámolni a munkás eszperantisták működését. Ezért az ő mozgalmuk inkább 1945 után éledt fel újra. Ilyen volt például az ózdiak csoportja.**1929-ben** rendezték meg Budapesten a **21. UK-t** több mint 1200 résztvevővel. **A II. VH ismét visszavetette** az egész mozgalom életét, de **1946-ban** Orosházán Országos Eszperantó Találkozót szerveztek, mely pezsdítően hatott, és ráadásul **1947-ben** rádióprogramokat hallgathattak az eszperantisták, melyek óriási szenzációval hatottak.**1947-ben** a magyar kereskedelmi középiskolákban az eszperantó választható tanulási nyelvvé vált, **1948-ban** engedélyezték a magyar **általános iskolások számára az eszperantó nyelv oktatását.** Az iskolákban a nyelvoktatás beindulása jelentős előrelépés volt, de **1950-1955** között a politikai rendszer újra megakadályozta a nyelv szárnyalását. Parázként élt mégis tovább 1-1 összefogó személy által. Ilyen volt például

Miskolcon **Temesi István**, a MÁV Járműjavító szakembere **Balkányi Pál** irodalomkedvelő budapesti banktisztviselő, nyelvész, Kalocsay barát eszperantistával együtt működve. Átaluk indultak új tanfolyamok 1956-tól. Az újra indulás meghozta a gyümölcsét: Egerben megrendezték a II. Északmagyarországi Találkozót. 1960-tól folyamatosan születtek a magyar településeken az eszperantó, Zamenhof és a jelentős eszperantisták nevével ellátott **közterületi elnevezések**. Miskolcon: **Zamenhof, Baghy Gyula, dr. Kalocsay Kálmán** utcák és Lillafüreden az **Eszperantó forrás** a Hámori tó felett a hegyoldalon. **1962-ben** megrendezték az **IFEF** (Nemzetközi Vasutas Eszperantisták Szövetsége) kongresszusát Budapesten. A kiránduláson Aggteleken a barlangban márvány emléktábla hirdeti ezt az eseményt. Ugyancsak **1962-ben tagként felvették az UEA ifjúsági tagozatába (TEJO) a magyar eszperantista ifjúságot**. Dr. Győry Nagy Lajos hatásos kérelmére a Művelődési Minisztérium a **közéiskolákban rendkívüli tantárgyként, az általános iskolákban tanfolyamként** engedélyezte **1963-tól** az eszperantó nyelv tanítását. A „Köznevelés” c. lapban **1964 nyarán** lelkesítő cikk jelent meg a pedagógusképzésben részvételre. Tömegesen jelentkeztek a pedagógusok, megkezdődött országszerte a képzésük, és beindult a nyelvtanítás az iskolákban.

1966-ban Eszperantó Világkongresszust szervezett a MESZ Budapesten. Hivatalosan 3975 résztvevővel, de a Petőfi Csarnokban (a kongresszus egyik fő színhelyén) bejelentették, hogy mivel a középeurópai országokból jelentkezési lap benyújtása nélkül igen sokan jöttek, a résztvevők száma az úgynevezett „partizánokkal” együtt 5000 fő. **5000-en énekeltük az eszperantó himnusz**t, mely nem mindennapi élmény volt. Az UK-n három eo-nyelvű színdarabját mutatták be Baghy Gyulának, nagy sikerrel. **1966-ban indult el az ELTE-n az eszperantó szak**, és ugyanakkor a rádióadások is Farkasné Tatár Éva és dr. Jáki Ferenc tanárok bemondói közreműködésével. **1967-ben elhunyt Baghy Gyula.** A temetésén részvétel országos megmozdulás volt. **1969-ben** sorra jöttek létre a kisiskolás gyermekek tudásszint mérésére a vidám **tanulmányi versenyek**. A miskolciak a legjobbak között voltak. **1970-ben** több külföldi vendég is ellátogatott hazánkba. **Franz Jonas** osztrák kancellárt azért is nagy tisztelet övezete, mert ő is eszperantista volt. Nagy ceremóniával fogadta őt a **MESZ elnöke Dr. Mátéffy József (a Legfelsőbb Bíróság bírójá)** és **alelnöke: dr. Bácskai István szakjogász vasutas vezető eszperantista.** Az **1970 évvégi Zamenhof esten** Miskolcon a körünkben megjelent **Gergely Mihály író, publicista** a Magyar Eszperantó Szövetség elnökségi tagja, a HUNGARA VIVO/Magyar Élet c. lap főszerkesztője. **1973. márciusában** Miskolcon rendezték meg a magyar eszperantista pedagógusok országos találkozóját. Dr. Kalocsaytól időközben folyamatosan jelentek meg írások hazánkon túl a nagyvilágban az eszperantó irodalommal kapcsolatosan, a számtalan szakorvosi cikkén kívül. Ilyenek voltak például a: Plena Gramatiko (Teljes Nyelvtan. c kiadványban, a Lingvo, Stilo, Formo /Nyelv, Stílus, Forma c. kötete, stb) melyekben a műfordítások és magas színvonalának szükségességére mutatott rá. **1976. februárban** elhunyt **Dr. Kalocsay Kálmán.** Temetésén az ország minden eszperantó csoportja képviseltette magát Máriabesnyőn. **1980. februárban létrejött Magyar Eszperantó Szövetség Egészségügyi Bizottságának a miskolci Csoportja** orvosokkal és más egészségügyi szakdolgozókkal. **1981-ben alakult meg a "SEC de UEA"** azaz az Eszperantó Világszövetség **Tudományos Kiadói Központja** - Budapesten. Megnőtt az egészségüggyel kapcsolatban kiadott eszperantó nyelvű írások száma. **1982-ben ismét megrendezték Bp-en az IFEF kongresszust**, majd **1983-ban ismét Eo-Világkongresszust** rendeztek Budapesten, színházi találkozót, Abaujszántón dr. Kalocsay Kálmán emlékszoba felavatása is ekkor történt. Az ekkor, **Batta Barnabás** BAZ -megyei Területi Eszperantó Bizottsági elnöke által vezetett és finanszírozott Eszakmagyarországi Eszperantó Egyesület által kiadott, eszperantó képeslapok bemutatták Magyarország legszebb tájai mellett, az

abaújszántói **Kalocsay Emlékszobát** is. **1986-ban** **Abaújszántón** felavatták **Dr. Kalocsay Kálmán** köztéri bronz mellszobrát, a miskolci Jósai Zsolt szobrászművész alkotását, ahol az ünnepi beszédet a MESZ akkori elnöke, dr. Sággy Vilmos belkereskedelmi miniszter, mint a MESZ elnöke mondta. **1987-ben** az **Eszperantó 100. születésnapján** országszerte megemlékeztek e jeles eseményről, és megrendezésre került a **28. Magyar Országos Eszperantó Kongresszus**. **A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa** ebből az alkalomból kitüntetéseket adott át a munkájukkal kitűnő eszperantistáknak. Köztük volt: Dr. Jáki Ferenc, Batta Barnabás, Busai Mária a miskolci eszperantó-nyelvtanár, Gergely Mihály író, Haszpra Ottó akadémikus, Csiszár Ada újságíró a Kalocsay irodalmi hagyaték gondozója, Fajszy Károly könyv-gyűjtő (akinek a gyűjteményét az OIK őrzi), Kóródy Zsófia, Ködmön Károlyné, Barcsay Zsuzsa az ELTE-től, Nemere István író. **A MESZ nyomdája Szabó Imre** későbbi **MESZ elnök** vezetésével sorra adta ki a magyar irodalom gyöngyszemeit eszperantó nyelven. **Evva Margit, és Gombkötő Erzsébet vette át Pallós Istvánnétól** az Eszperantó Turizmus szervezését, irányítását. Nagy rendezvényeken a **Magyar Posta** – az ottani eszperantisták közbenjárására - elsőnap ill. az alkalomnak megfelelő ünnepi bélyegzést végzett mindig.

1992-ben az UEA hivatalos lapjának az ESPERANTO c. lapnak magyar lett a főszerkesztője: **Ertl István** (Ő az EU hivatali szervezetében dolgozik tolmácsként, egyébként több fordítása is megjelent eddig. Pl: Székely Tibor (1912-1988) világotutazó eszperantista//kiról Braziliában egy kis folyót neveztek el: Rio Tibor// egyik ifjúsági regénye: Kumevava az őserdő fia/, továbbá a: Sorstalanság, és Nemere regények). **2000 - ben:** információs "robbanás" indult az eszperantó nyelven beszélők világában. így a MESZ-nél is. **2000 – ben: az Idegennyelvi Továbbképző Központ, ITK (=Rigó utca) akkreditáltatta az eszperantó nyelvvizsgákat.** A diplomához kötött nyelvvizsgakényszer miatt Magyarországon ez tömeges igényt vált ki az eszperantó tanulására. Mindkét szervezetnél **internetes csevegéssel 1-1 csatorna indult a magyar eszperantisták számára, akik itt kérhetnek tanácsot a felmerülő nyelvi kérdéseikre mind magyar, mind eszperantó nyelven.** **A MESZ elnöke: 1998-2006 között Dr. Nanovfszky György** (Magyarország hong-kongi nagykövete), utána a MESZ tiszteletbeli elnöke.) Kétszer nyújtott nekem is segítséget, pl: lengyel eszperantista kirándulókkal együtt, a lodzi egyetemről érkezett nem eszperantista vendégek fogadásakor a nem eszperantista lengyeleket lengyel nyelven köszöntötte, és **2008-ban** a Megyei Könyvtárban a férjemmel együtt rendezett eszperantó nyelvű könyvkiállításon ő mondta a megnyitóbeszédet a Magyarországi Eszperantó Szövetség nevében. **2008-ban: valósult meg a 64-ik Ifjúsági Eszperantó Világkongresszus, IJK Szombathelyen** 413 résztvevővel. A szervező csapat vezetője: Acsádi Veronika. **2008-tól országszerte** emeltek emléktáblákat a lokális eszperantó mozgalmaknak. Így jött létre emléktábla Debrecenben, Szegeden és **2013-ban Miskolcon itt a gimnáziumban.** Itt, az **emléktábla emelés** a férjem: **Pásztor László** MESZ tag **kezdeményezésére** valósult meg.

Nem folytatom az események felsorolását, hogy mely években milyen eszperantó rendezvényeket, találkozókat szervezett a MESZ, milyen külföldi eszperantónyelvű rendezvényen biztosított a MESZ részvételt, és készített elő társrendezvényt a különböző budapesti könyvtárakban, és más országos, hasonlóan eszperantó nyelvű megmozdulásai alkalmakor (pl: Ausztriában, Németországban, Szerbiában, Szlovéniában, Horvátországban, Bulgáriában, Szlovákiában és Lengyelországban. **Nem sorolom fel év és név szerint a más jellegű kulturális megmozdulásokat,** valamint a sport, és turisztikai rendezvényeket sem, milyen szótár és más könyvek kiadását szervezte meg a MESZ az eddig tartó működése alatt,

az évenkénti eszperantó nyelvtanfolyamokon kívül. Tény az, hogy a MESZ az irányítása alá tartozó tag – és szakmai szervezetekkel karöltve végezte, és végzi a tevékenységét. Elnökei között nemzetünk kiválóságai a tudásuk legjavát nyújtották a MESZ és a magyarországi eszperantó kultúra emeléséért dolgozva, hiszen 1898 óta az eszperantó nyelvű irodalmiság a magyarság életében, a nemzeti kulturális örökségünkévé vált, amit szeretnénk megőrizni a jövő számára. **A MESZ jelenlegi elnöke:** Mézes Gyöngyi zene- és eszperantó nyelvtanár, a gazdasági vezető: Nagy János István diplomás közgazdász, eszperantista, a MESZ egyik alelnöke. **A most 120 éves MESZ-nek, a magyar eszperantistáknak, és az itt megjelent hallgatóságnak ezúton kívánok további jó nyelvhasználatot, és általa nem csak sikereket, hanem sok örömet népünk kulturális öröksége továbbfejlesztésében. Ne felejtsek el, az eszperantó nyelv ismerete és használata tágítja a látó kört, idős korban használva megőrzi a szellem frissességét.**

Köszönöm a meghallgatást.

Most pedig felkérem Dr. Halász Józsefet: a MESZ itt megjelent tiszteletbeli elnökét, helyezze el az emléktáblánál a vasutas eszperantó-csoport emlékező koszorúját. Felkérem Gulyás József ózdi eszperantistát, ő pedig helyezze el, a nem vasutas BAZ-megyei eszperantisták koszorúját. Köszönöm szépen a megjelenést, a koszorúk elhelyezését, és ezzel ezt a megemlékezést bezárom.

Miskolc, 2022. október 4 - én

Pásztor Lászlóné, mint a MESZ és az UEA tagja